

ความพอประมาณในรูปทรงสถาปัตยกรรม¹

อนุวัฒน์ เต็มเจิม

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

toemchoem_a@su.ac.th

อภิรดี เกษมสุข

ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

พิมลศิริ ประจงสาร

ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

ในความหมายของสถาปัตยกรรมที่ได้นั้นควรประกอบด้วยสมมูลของคุณลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ประโยชน์ใช้สอย ความมั่นคงแข็งแรง และความงาม โดยที่ความงามนั้นมักผูกพันอยู่กับรูปปรากฏของสถาปัตยกรรมอย่างแนบแน่นและอยู่ในการรับรู้ว่าเป็นสาธารณะ รูปทรงสถาปัตยกรรมจึงควรประกอบด้วยคุณลักษณะที่ดีเป็นพื้นฐาน หากแต่กลับเป็นการยากที่จะทำเช่นนั้นได้โดยสมบูรณ์ ด้วยเหตุว่าสถาปัตยกรรมนั้นมีปัจจัยอันเป็นเงื่อนไขจำนวนมากที่จำเป็นต้องพิจารณา ซึ่งความจำเป็นดังกล่าวนั้นควรจะมีอย่างน้อยเพียงไร และมีประการใดบ้างจึงจะนำไปสู่รูปทรงสถาปัตยกรรมที่ดีได้ ในการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะ ปัจจัยที่ส่งผล และพัฒนาวิธีการวิเคราะห์ความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในคุณลักษณะร่วมของความพอเพียงอันประกอบด้วยความพอประมาณ ความซื่อตรง ความโลภน้อย และความไม่เบียดเบียนกัน โดยมีสมมุติฐานที่ว่าความพอเพียงเป็นคุณลักษณะที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีแก่สิ่งต่าง ๆ ได้ ดังนั้นสถาปัตยกรรมที่มีคุณลักษณะของความพอเพียงย่อมเป็นสถาปัตยกรรมที่ดีด้วย โดยมีความพอประมาณเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ซึ่งการศึกษานี้ได้ยกขึ้นเป็นประเด็นในการพิจารณารูปทรงสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะของความพอประมาณคือมีความพอเหมาะ ความพอดี และความมีเหตุผลอยู่ในรูปปรากฏของสถาปัตยกรรม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงตีความ การสังเคราะห์ร่วมกับกรอบทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม และการตรวจสอบกับกรณีศึกษา ผลที่ได้คือลักษณะความพอประมาณในรูปทรงสถาปัตยกรรมอันเป็นเกณฑ์หรือข้อพิจารณาสำหรับการออกแบบและการประเมินคุณภาพของสถาปัตยกรรม

คำสำคัญ: ความพอประมาณ, รูปทรงสถาปัตยกรรม

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย อนุวัฒน์ เต็มเจิม, อภิรดี เกษมสุข และพิมลศิริ ประจงสาร. สถาปัตยกรรมพอเพียง: แนวคิดความพอเพียงในสถาปัตยกรรม. ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

The Moderation in Architectural Form

Anuwat Toemchoem

Ph.D. Candidate in Architecture Program

Graduate School, Silpakorn University

Apiradee Kasemsook

Faculty of Architecture, Silpakorn University

Pimolsiri Prajongsan

Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

In the sense of good architecture, it should consist of a balance of three basic features, namely commodity, firmness, and delight. In which the delight is often bound to the image of the architecture closely and in public awareness. The architectural form should, therefore, consist of good basic features. But it is difficult to do so completely because of the architecture, many factors need to be considered which the said necessity should be much and what are some things that can lead to good architectural form. The objective of this study is to study the characteristics, factors affecting, and developing methods for analyzing moderation of architectural form which is one of the common characteristics of sufficiency, which consists of moderation, honesty, little greed, and non-invasiveness. There is a hypothesis that sufficiency is a characteristic that results in good quality for various things. Therefore, architecture with the characteristics of sufficiency is also a good architecture. Moderation is one element that this study has raised as an issue in determining the form of architecture, which is the appropriateness, fit, and reasonableness in the appearance of architecture. Research methods are used through interpretive analysis, synthesis based on architectural theory, and examination with case studies. The result is moderation in an architectural form, which is a criterion or consideration for design and quality assessment of architecture.

Keyword: Moderation, Architectural form

1. บทนำ

“*ความพอประมาณ (moderation)*” เป็นหนึ่งในคุณลักษณะร่วมของความพอเพียงดังนิยามที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานคำอธิบายในพระราชดำรัส เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541 ณ ศาลาดุสิดาลัย ความว่า

...พอเพียง มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอ ก็พอ เพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความ ต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น... (สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 12)

จากพระราชดำรัสข้างต้นจะสังเกตเห็นได้ว่าความพอเพียงนั้นประกอบด้วย ความพอประมาณ ความซื่อตรง ความโลภน้อย และความไม่เบียดเบียนกัน เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นต่อการเกิดผลของความพอเพียง และมีความสัมพันธ์ด้านตรรกะหรือเป็นความจริงเชิงปรมาตม (จะเด็ด สุขดี และปรีชา ช่างขวัญยืน, 2559: 70) ซึ่งจะส่งผลให้ “*คนเราก็คืออยู่เป็นสุข*” คือการมีชีวิตที่ดี ดังนั้นความพอเพียงจึงเป็นคุณลักษณะที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีได้ โดยมี “*ความพอประมาณ*” ซึ่งเป็นประเด็นสนใจในการศึกษานี้ หมายถึง มีพอดี สมดุล ไม่ขัดสน ไม่สุดโต่ง ไม่มากเกินไป ไม่น้อยไป ไม่ฟุ่มเฟือย ทางสายกลาง ความมีเหตุผล อันเป็นคุณลักษณะที่กำกับในเชิงปริมาณให้แก่การกระทำต่าง ๆ ของคนเราที่ส่งผลต่อคุณภาพที่ดีของสิ่งกระทำนั้นๆ ด้วยตามมา ซึ่งรวมความอยู่ในคำว่า “*งาม*” หรือ “*งดงาม*” อย่างที่คนไทยเองก็มีสำนวนที่ว่า “*แต่พองาม*” ที่สามารถใช้กำกับได้ในทุกๆ มิติของการกระทำที่ต้องทำอย่าง “*พอดี*” และเมื่อมีความพอดีแล้วคุณภาพคือความงามก็เกิดขึ้นนั่นเอง เช่น การเดิน ให้แกว่งแขนแต่พองาม การไหว้ก็ให้ยกมือพนมและก้มศีรษะลงแต่พองาม โดยมีสำนวน “*เกินงาม*” สำหรับการกระทำสิ่งใดที่ดูจะมากเกินไปจนพาให้หมดงามไปเสียที่มักใช้ในเชิงกล่าวเตือนหรือตำหนิ

จะเห็นได้ว่าทัศนคติเรื่องความพอประมาณ และความพอดีนั้นผูกพันอยู่กับมโนทัศน์เรื่องความงามของคนไทยอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ก็น่าจะมีเหตุผลที่มาจากหลักธรรมสำคัญอันเป็นหัวใจในการปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธอย่างคนไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดีได้แก่หลัก “*มัชฌิมาปฏิปทา*” คือ ข้อปฏิบัติเป็นกลาง ๆ ไม่ซุ่มซ่ามที่สุดสองอย่าง ได้แก่ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตกิลมณานุโยค คือการหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข และการประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง การบีบคั้นทรมานตนให้เดือดร้อน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2551: 308) กล่าวคือไม่ทำตนเองให้สบายเกินไป หรือลำบากเกินไปอย่างที่เข้าใจกันทั่วไปว่า “*ทางสายกลาง*” ซึ่งเป็นทั้งหลักคิดและการปฏิบัติที่ไม่ให้ทำอะไรมากเกินไปจนสุดโต่ง แต่ควรทำอย่างพอดี อย่างสมดุล เพราะพระพุทธองค์ท่านเล็งเห็นด้วยประสบการณ์ถึงผลกระทบและโทษภัยที่จะตามมาจากการกระทำอะไรที่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป และไม่เป็นหนทางแห่งการดับทุกข์ได้นั่นเอง

ในประเด็นนี้ หากได้นำมาพิจารณากับงานสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นผลจากการกระทำเชิงสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยมีความมุ่งหวังให้เป็นสถาปัตยกรรมที่ดีที่ตอบสนองและอำนวยให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ก็อาจกล่าวได้ว่าสถาปัตยกรรมที่ดีควรมีคุณลักษณะความพอประมาณอยู่ด้วย ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ครอบคลุมมิติทางกายภาพของงานสถาปัตยกรรมไว้ทั้งหมด และแสดงให้เห็นได้ผ่านรูปทรงสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของลักษณะภายนอกหรือรูปลักษณ์ (façade) โดยที่ไม่ควรจะถือคติอย่างไรในการออกแบบ ความพอดีหรือพอประมาณนี้ก็ยังคงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเสมอทั้งสำหรับการก่อเกิดและการรักษาคุณค่าความงามไว้ได้ตามที่มุ่งหวัง ซึ่งความ “*พองาม*” กับความ “*เกินงาม*” นั้นอาจมีเส้นแบ่งเพียงบางๆ อันยากแก่การแยกแยะ และมักอาศัยญาณทัศนะหรือการฝึกฝนจนชำนาญของผู้ออกแบบเป็นสำคัญ หากแต่การศึกษานี้จักได้นำเอาหลักแห่งความพอประมาณเข้ามาเป็นปัจจัยและเครื่องช่วยแก่การพิจารณาไว้ในกระบวนการสร้างสรรค์อันตั้งอยู่บนหลักแห่งเหตุและผลเป็นพื้นฐาน

ภาพที่ 1 (ซ้าย) เจดีย์วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว จังหวัดเพชรบูรณ์
ที่มา: www.tourjaidee.com

ภาพที่ 2 (ขวา) ธูปตั้งเจดีย์วัดโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 3: (ซ้าย) ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมกาญจนาภิเษกอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: www.aac.ubru.ac.th/2014

ภาพที่ 4: (ขวา) หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จังหวัดปทุมธานี

2. วัตถุประสงค์ของบทความ

1. เพื่อศึกษาลักษณะความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรม
3. เพื่อพัฒนาวิธีการวิเคราะห์ความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรม

3. วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาความหมาย การวิเคราะห์เชิงตีความภายใต้กรอบการนิยามศัพท์ การสังเคราะห์ร่วมกับกรอบทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม การตรวจสอบเชิงวิเคราะห์กับกรณีศึกษา มีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบแปลน และการถ่ายภาพอาคารกรณีศึกษา ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสังเกต มีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ความหมายและคุณลักษณะร่วมของความพอประมาณ
2. ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดรูปทรงสถาปัตยกรรม
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบและปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดรูปทรงสถาปัตยกรรม
4. พัฒนาเกณฑ์พิจารณาระดับความพอประมาณและวิเคราะห์ตรวจสอบกับกรณีศึกษา
5. อภิปรายผล และสรุป

3.1 การเลือกและลักษณะเฉพาะของกรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่นำมาในการศึกษานี้เป็นการสุ่มแบบเจาะจง โดยพิจารณาเลือกจากอาคารในบริบทของประเทศไทยที่เป็นอาคารสาธารณะ มีรูปแบบสมัยใหม่หรืออาคารยุคโมเดิร์นซึ่งสะท้อนรูปลักษณ์เรียบง่ายคล้ายลักษณะความพอประมาณ และสามารถเข้าถึงข้อมูลแบบแปลนสถาปัตยกรรมตลอดจนรายละเอียดเบื้องต้นได้ ทั้งนี้ได้เป็นการตัดสินใจว่าเป็นอาคารแบบพอประมาณ หรือแบบพอเพียงแต่อย่างไร ได้แก่

(1) อาคารศาลาเฉลิมกรุง (สมชาติ จึงสิริอารักษ์, 2553: 584-587)

ศาลาเฉลิมกรุงเป็นโรงมหรสพพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ที่ทรงพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทยในโอกาสฉลองพระนครครบรอบ 150 ปี (พ.ศ. 2475) เพื่อใช้ประกอบกิจการด้านการแสดงละคร ภาพยนตร์ และดนตรี ตั้งอยู่หัวมุมถนนเจริญกรุงตัดกับถนนตรีเพชร เป็นอาคารรูปแบบสากลสมัยใหม่ (International Style) ผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสมมาตร เปิดทางเข้าหลักที่มุมสัมพันธ์กับมุมมองจุดตัดถนน ผังแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนโถงหน้า และ ส่วนโถงมหรสพ ส่วนโถงหน้าเป็นส่วนต้อนรับ ชายตัว อาหารและเครื่องดื่ม โถงมหรสพเป็นพื้นที่ใช้สอยหลักแบบมีที่นั่งลดหลั่นชั้นบันได และที่นั่งชั้นลอย พร้อมด้วยเวทีขนาดใหญ่ มีทางเดินได้รอบเพื่อการระบายคนและความปลอดภัยสำหรับอาคารสาธารณะ รูปทรงอาคารทรงกล่องสี่เหลี่ยมเรียบเกลี้ยงความสูง 3 ชั้น และ 4 ชั้นที่ใช้เน้นความสูงพิเศษของรูปทรงตรงทางเข้าหลัก และมีช่องเปิดขนาดใหญ่ เหนือช่องเปิดประดับด้วยโลหะฉลุภายในรูปวงกลม โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กผนังก่ออิฐฉาบปูนเรียบ การเจาะช่องประตูหน้าต่างมีขนาดและรูปร่างเป็นไปตามประโยชน์ใช้สอยและหน้าที่ของห้องที่อยู่ภายใน หลังคาช่วงพาดกว้างซ่อนอยู่หลังผนัง (parapet)

(2) อาคารศูนย์การเรียนรู้ธนาคารแห่งประเทศไทย

ศูนย์การเรียนรู้ธนาคารแห่งประเทศไทยและพิพิธภัณฑ์เงินถูกพัฒนาขึ้นในวาระครบรอบ 75 ปีของการก่อตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเดิมเคยเป็นอาคารโรงพิมพ์ธนบัตรแห่งแรกของประเทศ สร้างเสร็จราว พ.ศ. 2512 ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเชิงสะพานพระราม 8 ผังตะวันออก มีลักษณะเฉพาะตัวสูงด้วยรูปแบบอาคารยุคโมเดิร์นในประเทศไทย และความสัมพันธ์ของระบบโครงสร้าง วัสดุ ที่ว่าง หน้าที่ใช้สอย รูปทรง และลักษณะภายนอกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การปรับปรุงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของอาคารกับบริบทเดิมของที่ตั้งคือริมแม่น้ำ ความสัมพันธ์กับอาคารแวดล้อมของธนาคารแห่งประเทศไทยเอง และความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้คนที่อยู่โดยรอบ โดยเน้นสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่โครงการ การเข้าถึง แม่น้ำ และพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ ของย่าน (ต้นข้าว ปาณินท์, 2560: 14-15)

(3) อาคารพลับพลาไชย

อาคารพลับพลาไชยตั้งอยู่ในย่านธุรกิจ ระหว่างถนนเสือป่ากับถนนพลับพลาไชยภายในชอยธนาครกรุงเทพฯ ผังตรงข้ามกับโรงพยาบาลกลาง เป็นอาคารให้เช่าพื้นที่สำนักงาน การประชุม ธุรกิจและร้านค้า ทั้งของภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วยอาคาร 4 หลังมีทางเชื่อมถึงกัน โดยอาคารสูง 6 ชั้น 3 หลังวางโอบเป็นฉากแก่อาคารอีกหลังหนึ่งสูง 2 ชั้นซึ่งเตี้ยกว่าเปิดมุมมองให้เห็นอาคารที่เป็นฉากด้านหลัง เว้นพื้นที่ด้านหน้าเป็นลานโล่งเพื่อเน้นทางเข้าหลักและสำหรับจอดรถ โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กผนังฉาบปูนเรียบ รูปทรงอาคารโดยรวมเป็นทรงกล่องสี่เหลี่ยม แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ อาคารความสูง 2 ชั้นตั้งอยู่ด้านหน้า ผังผังและรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าแบบสมมาตร จัดจังหวะเป็น 3 ส่วนยื่น 2 ส่วนซ้ายและขวา ส่วนกลางยุบเน้นเป็นทางเข้าขนาดใหญ่ตลอดความสูง แต่ละส่วนแบ่งส่วนอย่างเป็นแบบแผน 5 ส่วน เน้น 3 ส่วนเป็นช่องเปิด 3 ช่องตรงกลางเรียงกัน ส่วนที่ 2 ส่วนซ้ายและขวา ช่องเปิด 3 ช่องคั่นแต่ละช่องด้วยคิบบนแนวตั้ง หลังคาซ่อนอยู่หลังผนังมีชายคาคอนกรีตยื่นยาวตามแนวราบ

อีกลักษณะเป็นอาคารสูง 6 ชั้น จัดผังเชิงเส้นวางโอบเป็นรูปกึ่งตัวยู (U) รูปทรงกล่องสี่เหลี่ยมผนังสองชั้น ชั้นในทำช่องหน้าต่างเป็นชุดกว้างตลอดช่วงเสา ผนังชั้นนอกเป็นคิบบนแนวตั้งถี่ ๆ ยื่นห่างจากผนังชั้นในระหว่างคิบบนระนาบบังแดดจัดจังหวะเป็นชุดแยกประจำแต่ละชั้น ภาพรวมดูกลืนเป็นระนาบเดียวกันตลอดรูปด้านอาคาร

4. ผลการวิจัย

4.1 ความพอประมาณ

ตามความหมายของความพอประมาณที่มีอธิบายด้วยกลุ่มคำได้แก่ มีพอดี สมดุล ไม่ขัดสน ไม่สุดโต่ง ไม่มากเกินไป ไม่น้อยไป ไม่ฟุ่มเฟือย ทางสายกลาง ความมีเหตุผลนั้น เมื่อพิจารณารวมความอย่างกระชับอาจกล่าวได้ว่า ความพอประมาณคือความ “พอเหมาะพอดี มีเหตุผล” ทั้งนี้เป็นการตีความจากกลุ่มความหมายรวมกล่าวคือ “พอเหมาะ” คือความไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ขัดสน “พอดี” คือ ความสมดุล ทางสายกลาง ไม่สุดโต่ง ไม่มากเกินไป ไม่น้อยไป และ “มีเหตุผล” คือความมีเหตุผล ซึ่งตามความเข้าใจนี้จึงกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ความพอประมาณเกิดจากการรวมเข้าด้วยกันของคุณลักษณะความพอเหมาะ ความพอดี และความมีเหตุผล มีความหมายโดยรวมในเชิงคุณภาพ และเป็นคุณค่าในเชิงสุนทรีย์ภาพตามหลักพุทธศาสนา

4.2 รูปทรงสถาปัตยกรรม และปัจจัยกำหนดรูปทรง

หนึ่งในทฤษฎีที่เป็นที่รู้จักและเป็นพื้นฐานสำคัญของศาสตร์สถาปัตยกรรมอย่างเป็นสากล คือ “ทฤษฎีองค์สาม” ในสถาปัตยกรรมของวิทรูเวียส (Vitruvian Triad: Marcus Vitruvius Pollio) ในหนังสือ “The Ten Books on Architecture” อันประกอบด้วย ประโยชน์ใช้สอย (utilitas) ความมั่นคงแข็งแรง (firmitas) และความงาม (venustas) ซึ่งถูกแปลเป็นความหมายในภาษาอังกฤษ ได้แก่ commodity firmness และ delight (Wotton, 1624) เช่นเดียวกับ convenience durability และ beauty (Morgan, 1960) ตามลำดับ และอีกหลายทฤษฎีที่ต่างมีรากฐานจากทฤษฎีองค์สามนี้โดยมีนัยอย่างเดียวกัน ทฤษฎีองค์สามของวิทรูเวียสจึงถือเป็นทฤษฎีแม่บทที่ใช้พิจารณาทำความเข้าใจต่อสถาปัตยกรรมในฐานะที่เป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญที่สถาปัตยกรรมจำเป็นต้องมี

ต่อประเด็นนี้สอดคล้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปทรงสถาปัตยกรรมโดยคริสเตียน นอร์เบิร์ก ชูลส์เช่นกัน กล่าวคือ รูปทรงสถาปัตยกรรมปรากฏขึ้นเป็นองค์รวมที่มีความหมายจากความสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผลของส่วนประกอบ (components of architectural form) 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ที่ว่าง (space) มวล (mass) และลักษณะภายนอกหรือรูปลักษณ์ (façade) (Schulz, 1988) ซึ่งหมายถึง พื้นที่ใช้สอยและช่องว่าง โครงสร้าง และเปลือกอาคารหรือเครื่องทอหุ้มตามลำดับ อันสามารถเชื่อมโยงย้อนกลับไปยังแกนความคิดเรื่องหลักองค์สามได้เช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าส่วนประกอบทั้งสามดังกล่าวสัมพันธ์เชิงหน้าที่กับหลักองค์สามนั่นเอง โดยที่ว่างตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอย มวลตอบสนองต่อความมั่นคง

แข็งแรง และรูปลักษณะคือเครื่องห่อหุ้มสถาปัตยกรรมนั้นตอบสนองต่อความงามควบคู่ไปกับหน้าที่ใช้สอยทางกายภาพอื่น ๆ เช่น กันแดดกันฝน ปกป้องอันตราย หรือแม้แต่คำจูงทางโครงสร้าง

สำหรับมิติในการพิจารณาถึงความเหมาะสมของรูปทรงสถาปัตยกรรมนั้นแท้จริงแล้วประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ จำนวนมากที่สถาปนิกต้องนำมาพิจารณาร่วมในการออกแบบเพื่อให้ได้รูปทรงสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม ซึ่งความเหมาะสมนี้เองย่อมอยู่ภายใต้เงื่อนไขและความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันตามมุมมองที่สถาปนิกจะเลือกขึ้นมาพิจารณาในกระบวนการออกแบบเฉพาะแก่สถาปัตยกรรมนั้น ๆ อย่างไรก็ดี ความจำเป็นในการมีกรอบเกณฑ์ทางทฤษฎีก็ยังคงมีอยู่สำหรับเป็นแนวทางประกอบความคิดของสถาปนิกเพื่อสร้างสมมุติฐานในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ดีได้อย่างพอประมาณ โดยไม่เพียงอาศัยแค่ความรู้สึกกับจินตนาการเท่านั้นที่มีส่งผลในทางไม่ดีเท่าไรนัก ตามนัยของคำกล่าวที่ว่า “when architects depend on their sensibility and imagination architecture has always gone downhill.” ข อ ง Rudolf Wittkower ซึ่งรูดอล์ฟ (1956: 186) ได้อ้างถึงเพื่อสนับสนุนความคิดของเขาในทำนองเดียวกันนี้ พร้อมกับเสนอหลักเกณฑ์เพื่อการพิจารณารูปทรงสถาปัตยกรรมที่ควรจะเป็นไว้ใน “The Six Determinants of Architectural Form” (Rudolph, 1956: 183-186) หรือปัจจัยหกประการที่กำหนดรูปทรงสถาปัตยกรรมซึ่งได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานที่ใช้กันอยู่ถึงปัจจุบันได้แก่

1. สภาพแวดล้อมของอาคาร (Environment of building) คือความสัมพันธ์กับอาคารอื่น ๆ และที่ตั้ง อาคารที่ดีจะต้องสอดคล้องกับอาคารข้างเคียงในแง่ของขนาด สัดส่วนและที่ว่างระหว่างอาคาร
2. ลักษณะการใช้งาน (Functional aspects) อาคารควรออกแบบโดยคำนึงถึงหน้าที่ใช้สอย และวัตถุประสงค์ซึ่งรูปทรงต้องเป็นไปตามหน้าที่ใช้สอย
3. ปัจจัยแวดล้อมของที่ตั้ง (Environmental conditions/Site conditions) คือลักษณะทางกายภาพอันเป็นความเฉพาะของภูมิภาค ภูมิอากาศ ภูมิทัศน์ และสภาพแสงธรรมชาติ และอื่น ๆ ที่ต้องนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการออกแบบ
4. วัสดุ (Materials) วัสดุแต่ละชนิดมีคุณสมบัติโดยธรรมชาติของตัวเอง ควรใช้ให้เหมาะกับลักษณะโครงสร้างและการใช้งานอาคาร
5. ความต้องการทางจิตใจของอาคารหรือสถานที่ (Psychological demands of building or place) คือสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่ต้องการจากการใช้ที่ว่างและการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกพึงใจและการรับรู้ความหมาย
6. จิตวิญญาณแห่งยุคสมัย (Spirit of the times/Zeitgeist) คือความสัมพันธ์ของสถาปนิกกับช่วงเวลาหรือยุคสมัยที่สร้างสรรค์สถาปัตยกรรมซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมเชิงคุณค่า ความคิดสติปัญญา และวัฒนธรรมของสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ สถาปัตยกรรมจึงควรถูกสังเคราะห์ออกมาเป็นรูปแบบเฉพาะ และสะท้อนความเป็นยุคสมัยนั้น ๆ โดยมีนัยของการวิวัฒนาการจากรูปแบบในอดีต

4.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรมกับปัจจัยกำหนดรูปทรง

เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าหลักทั้งหกประการนี้นัยหนึ่งก็ได้ครอบคลุมแนวคิดทางสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับบริบท (context) ไว้ทั้งหมดนั่นเอง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของสถาปัตยกรรมกับที่ตั้งและสภาพแวดล้อมอันเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อรูปของสถาปัตยกรรมโดยหมายรวมถึงมิติทางกายภาพและมิติทางสังคมวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้อารมณ์ตามความหมายแรกเริ่มของแนวคิดนี้ (ตันข้าว ปาณินท์, 2553: 118-124) และในทำนองเดียวกัน ความสัมพันธ์กับบริบทอาจแยกพิจารณาได้ใน 3 มิติ (types of context) ได้แก่ พื้นที่ (space) เวลา (time) และคน (people) (Nikhil Sanghvi, 2017: 77) ซึ่งสามารถอนุโลมเข้ากันได้และช่วยขยายความสัณฐานละเอียดและความเข้าใจที่รัดกุมขึ้น ดังแสดงความสัมพันธ์และขอบเขตในตารางที่ 1 กล่าวคือบริบททางกายภาพนั้นสัมพันธ์กับมิติของ “พื้นที่” อันเป็นสภาพแวดล้อมทั้ง

ธรรมชาติและมนุษย์สร้างครอบคลุมไว้ทั้งหมด ซึ่งสัมพันธ์กับองค์ประกอบของรูปทรงสถาปัตยกรรมในส่วนของ “มวล” อันหมายถึงโครงสร้างของอาคารที่เป็นส่วนที่จับต้น และหมายถึงก้อนหรือมวลเชิงปริมาตรของรูปทรงทั้งที่เป็นมวลของรูปทรงย่อยและมวลรวมของรูปทรงสถาปัตยกรรมทั้งหมด

ส่วนบริบททางสังคมวัฒนธรรมนั้นแบ่งได้เป็น 2 มิติ มิติแรกนั้นสัมพันธ์ด้วย “เวลา” ที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นวิสัยซึ่งเกี่ยวกับอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เรียกว่าจิตวิญญาณของยุคสมัย (zeitgeist) โดยมีความรู้และเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งสัมพันธ์กับองค์ประกอบของรูปทรงสถาปัตยกรรมในส่วนของ “ลักษณะภายนอก หรือรูปลักษณ์” อันหมายถึงเครื่องห่อหุ้มได้แก่ ผนังภายนอก หลังคา และเครื่องประกอบหรือตกแต่ง มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อีกมิติหนึ่งคือมิติที่เกี่ยวข้องกับ “คน” อันหมายถึงความต้องการใช้สอยและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่คนมีต่อที่ว่างและสถาปัตยกรรม จึงสัมพันธ์กับองค์ประกอบของรูปทรงสถาปัตยกรรมในส่วนของ “ที่ว่าง” เป็นสำคัญ โดยมีรูปธรรมเป็นพื้นที่ใช้สอยหรือห้องต่าง ๆ พื้นที่สัญจร รวมถึงช่องว่างภายในอาคาร

ตารางที่ 1: แสดงขอบเขตความเชื่อมโยงมิติของบริบท ปัจจัยกำหนดรูปทรง กับองค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรม

บริบท (Context):	ปัจจัยกำหนดรูปทรงหลัก	ปัจจัยกำหนดรูปทรงย่อย	องค์ประกอบรูปทรง
ทางกายภาพ	• พื้นที่ (space)	• สภาพแวดล้อมของอาคาร -(1) • ปัจจัยแวดล้อมของที่ตั้ง -(3)	<ul style="list-style-type: none"> • มวล (mass) - โครงสร้าง - มวลรูปทรงย่อย - มวลรูปทรงรวม
		<ul style="list-style-type: none"> • ขนาด • สัดส่วน • ระยะเว้นว่าง • ลักษณะภูมิภาค/ท้องถิ่น • ภูมิประเทศ • ภูมิอากาศ • ปริมาณแสง/ร่มเงา 	
ทางสังคมวัฒนธรรม	• เวลา (time)	• วิสตุ -(4) • จิตวิญญาณแห่งยุคสมัย -(6)	<ul style="list-style-type: none"> • ลักษณะภายนอก/รูปลักษณ์ (façade) - เครื่องห่อหุ้ม; ผนัง หลังคา - เครื่องประกอบ/ตกแต่ง
		<ul style="list-style-type: none"> • คุณสมบัติเฉพาะ/ศักยภาพ • ระบบโครงสร้าง • วิธีการก่อสร้าง/เทคโนโลยี • ลักษณะการใช้งานอาคาร • สมัยนิยม/ค่านิยม/รสนิยมของสังคม 	
	• คน (people)	• ลักษณะการใช้งาน -(2) • ความต้องการทางจิตใจ -(5)	<ul style="list-style-type: none"> • ที่ว่าง (space) - พื้นที่ใช้สอย/ห้อง - พื้นที่สัญจร - ช่องว่าง
		<ul style="list-style-type: none"> • หน้าที่ใช้สอย • วัตถุประสงค์ • ความพึงใจ • คุณค่า/ความหมาย 	

ตามความสัมพันธ์ข้างต้นนี้ เมื่อนำความพอประมาณเข้ามาเป็นเงื่อนไขเชิงคุณภาพให้แก่มิติของความสัมพันธ์ เพื่อเป็นเครื่องพิจารณาความเหมาะสมของรูปทรงสถาปัตยกรรมที่จะเกิดขึ้น อันประกอบด้วยความพอเหมาะ ความพอดี และความมีเหตุผลไปพร้อมกันนั้น ตามแนวคิดนี้สามารถอนุมานได้ว่า หากมิติของความสัมพันธ์ยิ่งมีความพอเหมาะ ความพอดี และความมีเหตุผลซึ่งครอบคลุมได้มากเท่าใด รูปทรงสถาปัตยกรรมที่จะเกิดขึ้นย่อมมีคุณภาพความพอประมาณมากขึ้นเท่านั้น

4.4 การวิเคราะห์ความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา

การวิเคราะห์ความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรมกับกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีนี้ เพื่อตรวจสอบการอนุมานข้างต้น โดยมีประเด็นการวิเคราะห์เป็นความสอดคล้องขององค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรมได้แก่ มวล รูปลักษณ์ และที่ว่าง กับบริบทที่สัมพันธ์กัน (ตารางที่ 1)

1. **มวล** เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของรูปทรงอาคารกับที่ตั้งและสภาพแวดล้อมทั้งธรรมชาติและมนุษย์สร้างแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) รูปทรงกับอาคารโดยรอบ ด้านขนาด สัดส่วน และระยะเว้นว่าง 2) รูปทรงกับปัจจัยแวดล้อมของที่ตั้ง คือความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับที่ตั้งและสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ด้านลักษณะภูมิอากาศหรือท้องถิ่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และปริมาณแสง

2. **รูปลักษณ์** เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะรูปด้านอาคารกับวัสดุ และอิทธิพลจากจิตวิญญาณของยุคสมัย ประกอบด้วย 1) รูปลักษณ์กับวัสดุ คือลักษณะรูปด้านอาคารที่เป็นผลจากการใช้วัสดุ รวมถึงระบบโครงสร้าง วิธีการก่อสร้าง และความสอดคล้องกับลักษณะการใช้งานอาคาร 2) รูปลักษณ์กับจิตวิญญาณของยุคสมัย อันหมายถึงสมัยนิยม คุณค่านิยม หรือรสนิยมของสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง

3. **ที่ว่าง** เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของที่ว่างกับลักษณะการใช้งานได้ดีทางกายภาพ และตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจ ประกอบด้วย 1) ที่ว่างกับลักษณะการใช้งาน ได้แก่ หน้าที่ใช้สอยและวัตถุประสงค์ ที่ว่างควรใช้งานได้ตามที่ และตรงตามวัตถุประสงค์ 2) ที่ว่างกับความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความพึงใจ และคุณค่าหรือความหมาย ที่ว่างที่ตอบสนองความพึงใจโดยพื้นฐานควรใช้งานได้ดี และสะดวกจากการจัดวางลำดับอย่างเหมาะสม มีระดับการปิดล้อมสอดคล้องกับการใช้งาน ซึ่งหมายถึงการยอมให้มีแสงเข้ามาได้มากหรือน้อย และควรมีทิวทัศน์หรือจุดสนใจของที่ว่างนั้นด้วย

ทั้งนี้การใช้ความพอประมาณเป็นเกณฑ์คุณภาพ ซึ่งกำหนดให้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ 4 = มากที่สุด 3 = มาก 2 = ปานกลาง และ 1 = น้อย ซึ่งมีรายละเอียดของเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

4 = มากที่สุด หมายถึง องค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทที่พิจารณาอย่างพอเหมาะพอดี และมีเหตุผลเป็นอย่างดี มีการใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขบริบทก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะหรือมีความโดดเด่น

3 = มาก หมายถึง องค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทที่พิจารณาอย่างพอเหมาะพอดี และมีเหตุผลเป็นอย่างดี ก่อให้เกิดลักษณะที่ดี

2 = ปานกลาง หมายถึง องค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทที่พิจารณาอย่างพอเหมาะพอดี และมีเหตุผลอยู่บ้าง มีลักษณะทั่ว ๆ ไป และยอมรับได้

1 = น้อย หมายถึง องค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทที่พิจารณาอย่างไม่พอเหมาะ ไม่พอดี และไม่มีเหตุผล หรือมีไม่เพียงพอ ก่อให้เกิดลักษณะไม่ดี

(1) อาคารศาลาเฉลิมกรุง (ตารางที่ 2)

มวล รูปทรงสถาปัตยกรรมมีมวลที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมด้วยขนาดที่ไม่ใหญ่โตมากนักด้วยความสูง 4 ชั้น และ 3 ชั้นแยกตอนหน้าและตอนท้ายที่ช่วยทอนขนาดไปในตัว ร่วมกับวิธีการยุบและยื่นระนาบและมวลทำให้เป็นระนาบย่อย และมวลไม่ทึบตัน มีสัดส่วนเป็นรูปทรงแนวตั้งทางตอนหน้า ตอนท้ายเป็นแนวราบ อาคารตั้งอยู่ตรงมุมสี่แยกถนนคอนข้างลอยตัวเด่นด้วยมุมมองเปิดโล่งสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมเมือง ด้านภูมิอากาศแม้จะมีหลังคาแต่ก็ซ่อนอยู่หลังผนังรูปทรงกล่องจึงไม่มีชายคาช่วยบังแดดฝนสาดได้เท่าไรนัก อย่างไรก็ตาม การยุบเข้าของช่องเปิดและทางเข้าหลักก็ช่วยให้ร่มเงาและบังแดดฝนได้ดีพอสมควร การเปิดช่องรับแสงธรรมชาติทางทิศเหนือเป็นตำแหน่งพอดีกับทางเข้าและโถงทางเข้าหลักจึงเปิดได้กว้างและสัมพันธ์กับการใช้งานภายใน ส่วนช่องเปิดบริเวณอื่น ๆ ก็เปิดตามลักษณะการใช้งานเช่นกัน

รูปลักษณ์ อาคารเป็นทรงกล่องเรียบสัมพันธ์กับวัสดุและวิธีการก่อสร้างคือคอนกรีตเสริมเหล็กระบบเสา คาน ผนังก่ออิฐฉาบปูนเรียบซึ่งแสดงออกค่อนข้างเป็นกลางและเคร่งขรึมขัดกับลักษณะการใช้งานที่เป็นโรงมหรสพอยู่บ้าง ทั้งนี้รูปลักษณ์โดยรวมต้องการแสดงออกในรูปแบบที่ทันสมัยซึ่งเป็นทั้งกระแสความคิดอย่างสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern architecture) และบรรยากาศของสังคมไทยช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อในเวลานั้น อย่างไรก็ตามแม้รูปลักษณ์ที่ต้องการความทันสมัยแต่ด้วยเป็นอาคารเนื่องในสถาบันกษัตริย์และการแสดงความเป็นไทยสมัยใหม่จึงยังคงมีการตกแต่งเชิงสัญลักษณ์ตามคติการออก

แบบอย่างประเพณี แต่โดยวิธีการใหม่อย่างโลหะฉลุลายไทยประยุกต์ในรูปวงกลมซึ่งระดับอยู่ด้านหน้าเหนือช่องเปิด และอีกหลายจุดภายในอาคาร ซึ่งทั้งหมดทำเพียงเล็กน้อยและในจุดสำคัญเท่านั้น ไม่พร่าอย่างแบบประเพณี

ที่ว่าง ศาลาเฉลิมกรุงได้ชื่อว่าเป็นโรงภาพยนตร์ที่ทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และยังคงใช้ตามวัตถุประสงค์เดิมจนถึงปัจจุบัน มีการออกแบบผังมาเป็นอย่างดีโดยเฉพาะเรื่องคุณภาพเสียงสามารถรองรับได้ทั้งการแสดงละครเวที ดนตรี และภาพยนตร์ มีความโอ่อ่าทันสมัย และหรูหราประทับใจ เป็นโรงภาพยนตร์ที่ได้มาตรฐานสมเป็น “ศรีสง่าแห่งพระนคร” นอกจากนี้ยังมีการสื่อเชิงสัญลักษณ์ที่สำคัญได้แก่รูปปั้นครุฑอันเป็นสัญลักษณ์ของสถาบันกษัตริย์ผู้ทรงพระราชทาน สัญลักษณ์โลหะฉลุลายไทยประยุกต์รูปปลิง ยักษ์ และพระ/นางในวงกลมที่สื่อถึงตัวละครในการแสดง โขน งานวรรณคดีและศิลปะการแสดงของไทยซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาลักษณะการใช้งานอย่างเดียวกันในอาคารอย่างใหม่

(2) อาคารศูนย์การเรียนรู้ธนาคารแห่งประเทศไทย (ตารางที่ 3)

มวล อาคารมีขนาดค่อนข้างใหญ่ในแวดล้อมของชุมชนพักอาศัย แต่ได้มีการทอนขนาดโดยการแบ่งมวลอาคารออกเป็น 2 ส่วน ที่มีความสูงลดหลั่นกัน การใช้จังหวะที่ซ้ำๆ กัน และด้วยแผ่นบุพื้นผิวผนังอาคารช่วยลดขนาด และความทึบหนักของมวลอาคารลง สัดส่วนรูปทรงเป็นแนวราบถ่วงดุลกันระหว่างรูปทรงสี่เหลี่ยม 2 ก้อนเกาะเกี่ยวกัน คือ “แคบ-สูง” กับ “กว้าง-เตี้ย” มีพื้นที่ว่างโดยรอบอาคารและเว้นห่างจากชุมชนด้วยถนนกัน เปิดมุมมองจากที่ว่างโล่งแม่น้ำและวางตัวเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ริมน้ำด้วยการวางอาคารรูปทรงกว้าง-เตี้ยประจันหน้ากับแม่น้ำ ล้อมด้วยเส้นทางนอนและเส้นโค้งหลังคาถูกคลื่นที่ช่วยทอนขนาดหลังคาไปในตัว หลังคาเป็นผืนเดียวขนาดใหญ่มีชายคายื่นยาว คลุมตัวอาคารโปร่ง โล่ง อากาศถ่ายเทได้ดี เปิดรับแสงด้วยบานกระจกขนาดใหญ่เต็มตลอดความสูงอาคารและรอบด้าน จึงมีปัญหาเรื่องความร้อนทางทิศตะวันตกด้านแม่น้ำอย่างเลี่ยงไม่ได้ ขณะที่รูปทรงแคบ-สูงกลับทึบกว่า มีช่องเปิดขนาดเล็กกับกระสวนแผ่นบุพื้นผิวผนังจัดจังหวะซ้ำๆ เท่านั้น

รูปลักษณะ สัมพันธ์ด้วยวัสดุและวิธีการก่อสร้างที่เฉพาะและแสดงออกถึงศักยภาพขั้นสูงของวัสดุคอนกรีตเสริมเหล็กที่ใช้ทำหลังคาช่วงพาดกว้างด้วยคานรูปตัววี (V) วางเรียงต่อกันเป็นผืนขนาดใหญ่มีเสารับเป็นช่วงซ้ำๆ กันช่วยสร้างรูปลักษณะเฉพาะตัวแก่อาคารกว้าง-เตี้ยได้พิเศษแม้จะอยู่ในรูปทรงกล่องสี่เหลี่ยม กอปรกับผนังกระจกขนาดใหญ่ช่วยให้โปร่ง โล่ง สัมพันธ์กับลักษณะการใช้อาคารทั้งในอดีตสำหรับโรงพิมพ์ และปัจจุบันที่ปรับเปลี่ยนเป็นศูนย์การเรียนรู้ ในส่วนของห้องสมุดและห้องนิทรรศการ ตรงข้ามกับอาคารแคบ-สูง ที่รูปลักษณะเป็นกล่องทึบจากระบบเสาคาน หุ้มด้วยวัสดุเป็นพื้นผิวเดียวกันหมดทั้งอาคาร มีช่องเปิดขนาดเล็กสัมพันธ์กับการใช้งานภายในที่เป็นส่วนของสำนักงาน ส่วนห้องประชุมด้านทิศตะวันตกทำช่องเปิดขนาดใหญ่เต็มหน้ากว้างรับทิวทัศน์แม่น้ำเจ้าพระยาอย่างเต็มที่โดยวางรับเข้ามาเป็นผนังซ้อนชั้นในอีกชั้นหนึ่ง ชั้นนอกยังคงเป็นพื้นผิวเดียวต่อเนื่องกันเช่นเดิม รูปลักษณะและสุนทรียภาพของอาคารโดยรวมเกิดจากความสัมพันธ์ของระบบโครงสร้าง วัสดุ หน้าที่ใช้สอย ที่ว่าง และรูปทรง อันเป็นคตินิยมของรูปแบบอาคารยุคโมเดิร์น

ที่ว่าง อาคารสามารถใช้งานได้ดีและตรงตามวัตถุประสงค์แม้จะมีการปรับเปลี่ยนการใช้งานในปัจจุบันก็สามารถเข้ากันได้อย่างสนิทสนม จากการมีที่ว่างที่ยืดหยุ่นต่อการใช้งานและมีการเตรียมการสำหรับคุณภาพของที่ว่างไว้เป็นอย่างดีด้วยการใช้แสงธรรมชาติอย่างเต็มที่และดึงทิวทัศน์แม่น้ำเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่ง ในแง่ของคุณค่าและความหมาย ในอดีตอาคารเป็นตัวแทนของความน่าเชื่อถือ และความมั่นคงทางการเงินของประเทศ ปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทเป็นตัวสื่อสารอัตลักษณ์และหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยต่อสาธารณะที่มีการใช้งาน 2 ส่วนคือส่วนกิจการของธนาคารแห่งประเทศไทยเอง และส่วนใช้สอยสาธารณะซึ่งอาคารได้แสดงออกเป็นสองบุคลิกที่ทับไปรง โดยมีโครงสร้างเดิมที่สอดคล้องส่งเสริมกันเป็นอย่างดีคือลักษณะแคบ-สูง และกว้าง-เตี้ย ที่สื่อถึงการใช้งานใน 2 ส่วนดังกล่าวอย่างชัดเจน

(3) อาคารพลับพลาไชย (ตารางที่ 4)

มวล ขนาดโดยรวมของอาคารนั้นค่อนข้างใหญ่ แต่การแยกอาคารออกเป็น 4 หลัง ช่วยลดทอนขนาดให้สัมพันธ์กับอาคารแวดล้อมได้พอสมควร ความสัมพันธ์กับอาคารภายในกลุ่มใช้ความสูงลดหลั่นไม่ให้คับคั่งกันมาก และทอนขนาดให้แก่อาคารด้านหลังซึ่งสูง 6 ชั้น ด้วยอาคารสูง 2 ชั้นสัมพันธ์กับสัดส่วนของคนและรับมุมมองจากลานโล่งด้านหน้า อาคารสูงจึงมีการทอดระยะที่ไม่อึดอัด สัดส่วนอาคารโดยรวมเป็นรูปทรงแนวราบและต่อเนื่องกันออกเป็นเชิงเส้น ตั้งเป็นส่วนหนึ่งของย่านอยู่กลางวงล้อมของอาคารพาณิชย์และพักอาศัย การกันแดดฝนเลือกใช้หลังคาซ้อนหลังผนังแต่มีชายคาคอนกรีตยื่นเป็นกันสาดและร่มเงาแก่อาคารสูง 2 ชั้น ส่วนอาคารสูง 6 ชั้นใช้ดาดฟ้า บ้างมีกันสาดยื่น บ้างไม่มี เนื่องจากอาคารวางโอบเป็นตัวยู (U) หันหน้าออกทิศตะวันตกเฉียงใต้ ด้านหน้าอาคารทั้งหมดจึงปะทะกับแดดทางทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก แก้ปัญหาแสงจ้าและความร้อนเข้าอาคารมากด้วยแผงบังแดดเป็นผนังซ้อนภายนอกตลอดหน้าอาคาร

รูปลักษณะ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ส่วนใหญ่คืออาคารสูง 6 ชั้น มีลักษณะที่ดูเรียบง่ายจากโครงสร้างเสา คาน และการก่อผนังอิฐฉาบปูน ช่องเปิดกว้างเต็มช่วงเสา ลักษณะของรูปด้านหน้านั้นได้กลืนกลายเป็นผืนเดียวกันด้วยลักษณะของแผงบังแดด ครีบกอนกรีต อีกส่วนเป็นอาคารสูง 2 ชั้นด้านหน้า แตกต่างด้วยการจัดจังหวะระนาบยื่น และยุบเข้า แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนกลางยุบเข้าเป็นทางเข้าขนาดใหญ่ มีการแบ่งส่วนและเปิดช่องเปิดเป็นแบบแผนเดียวกัน องค์ประกอบรูปด้านส่วนที่บส่วนโล่งจึงสัมพันธ์ขนาดได้ส่วนกันดี มีการคั่นจังหวะเส้นทางนอนของรูปทรงด้วยคียบทางตั้ง ใช้เป็นทั้งส่วนตกแต่งและบังแดดแก่ช่องเปิดไปพร้อมกัน รูปลักษณะอาคารแม้ไม่โดดเด่นและดูเป็นสถาบันอยู่บ้างแต่ก็พอเข้ากันได้กับอาคารสำนักงาน และธุรกิจร้านค้าที่มาเช่าพื้นที่

ที่ว่าง ด้วยลักษณะการใช้งานเป็นการให้เช่าพื้นที่เพื่อเป็นสำนักงาน และธุรกิจร้านค้า พื้นที่สัญจรจึงน้อยและเน้นความสะดวกสบายด้วยทางสัญจรแนวตั้งสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวก ขนาดพื้นที่ที่มีความยืดหยุ่นรองรับความต้องการได้หลากหลาย ช่องเปิดกว้างเต็มช่วงเสารับแสงธรรมชาติได้มากขณะเดียวกันก็ลดความร้อนเข้าสู่ภายในด้วยแผงบังแดดจึงน่าจะมีสถานะน่าสบายในการทำงานได้อยู่พอสมควร ทั้งนี้ภาพลักษณ์ของอาคารสื่อถึงความน่าเชื่อถือด้วยรูปลักษณะแบบสถาบัน ขณะเดียวกันก็ให้ความทันสมัยด้วยรูปลักษณะแบบพื้นผิวเดียวของแผงบังแดดอลูมิเนียมในคียบคอนกรีตทางตั้ง

สรุปผลการวิเคราะห์

อาคารทั้งสามหลัง ได้แก่ ศาลาเฉลิมกรุง อาคารศูนย์การเรียนรู้ธนาคารแห่งประเทศไทย และอาคารพลับพลาไชย แม้จะดูคล้ายกันด้วยว่ามีรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดดังนี้

1. มวล

1) รูปทรงกับอาคารโดยรอบ ในแง่ขนาดของมวล พิจารณาการปรับหรือทอนขนาดให้เข้ากับขนาดของอาคารแวดล้อม ซึ่งทั้งสามกรณีมีการทอนขนาดด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแยกหลัง การใช้ความสูงลดหลั่น การแบ่งระนาบหรือมวลเป็นส่วน ๆ การใช้กระสวน (pattern) หรือการซ้ำกันขององค์ประกอบ

สัดส่วนโดยรวมของอาคารทุกหลังเป็นรูปทรงแนวราบจึงไม่โดดเด่นแยกตัวจากอาคารแวดล้อมของที่ตั้งเท่าใดนัก ซึ่งเป็นแนวราบเหมือนกัน

ระยะเว้นว่างพิจารณาระยะห่างที่อาคารมีต่ออาคารข้างเคียงซึ่งโดยมากเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย แต่ที่พิเศษคือการเว้นระยะที่มีจุดประสงค์ในการออกแบบ หรือการใช้ข้อได้เปรียบของที่ตั้งให้เกิดประโยชน์หรือส่งผลที่ดีในมุมมอง ลดความแออัด หรือการสร้างความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเมืองหรือธรรมชาติ ซึ่งทั้งสามกรณีมีเหมือนกัน ได้แก่ ศาลาเฉลิมกรุงใช้ข้อได้เปรียบของที่ตั้งตรงมุมสี่แยกถนนเปิดมุมมองด้านหน้าและการนำเข้าสู่อาคาร (building approach) อาคาร

ศูนย์การเรียนรู้ ใช้ศักยภาพของที่ตั้งริมแม่น้ำเปิดมุมมองจากแม่น้ำ และอาคารพลับพลาไชยใช้การวางอาคารโอบล้อมที่ว่างเปิดโล่งหน้าอาคารเพื่อให้มีระยะทอดสายตา และใช้ประโยชน์สำหรับจอดรถ

2) **รูปทรงกับปัจจัยแวดล้อมของที่ตั้ง** อาคารทั้ง 3 หลัง ตอบสนองต่อปัจจัยแวดล้อมไม่ต่างกันมาก ทั้งในประเด็นลักษณะภูมิภาคและภูมิประเทศ ด้วยว่ามีที่ตั้งในพื้นที่ราบกรุงเทพฯ เช่นเดียวกัน

สำหรับปัจจัยด้านภูมิอากาศ อาคารทั้งหมดมีหลังคาเป็นเครื่องป้องกัน แต่มีความต่างกันตรงที่อาคารศาลาเฉลิมกรุงมีหลังคาซ้อนด้านหลังผนัง ไม่มีกันสาด สำหรับอาคารศูนย์การเรียนรู้ มีหลังคาผืนใหญ่ที่แสดงลักษณะที่ชัดเจน มีชายคายื่นยาว ส่วนอาคารพลับพลาไชยมีหลังคาซ้อนด้านหลังผนัง และมีกันสาด ซึ่งทั้งหมดใช้งานได้ดี แต่ที่ส่งผลต่อรูปทรงด้วยอย่างชัดเจนคือหลังคาของอาคารศูนย์การเรียนรู้

ปัจจัยด้านปริมาณแสง อาคารศาลาเฉลิมกรุงเปิดช่องแสงใหญ่เป็นระนาบยู่ลึกลงทางเข้าหลักและโล่งหน้าเพื่อรับแสงทางทิศเหนือ อาคารศูนย์การเรียนรู้ เปิดรับแสงใน 2 ลักษณะหลัก คือ การใช้กระจกเต็มความกว้างหน้าอาคารในส่วนการใช้งานสาธารณะ และเปิดเป็นช่องขนาดเล็กสำหรับการใช้งานส่วนที่ต้องการความเป็นส่วนตัว หรือส่วนสำนักงาน ขณะที่อาคารพลับพลาไชยใช้บานกระจกเปิดกว้างเต็มช่วงเสาเป็นระนาบเดียวกัน ให้แสงเข้าได้มากสำหรับพื้นที่สำนักงาน

2. รูปลักษณะ

1) **รูปลักษณะกับวัสดุ** วัสดุหลักของอาคารทั้งสามหลังเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กเหมือนกัน แต่มีระดับของเทคโนโลยีต่างกัน ได้แก่ อาคารศาลาเฉลิมกรุงใช้คอนกรีตเสริมเหล็กระบบเสา คานในระดับพื้นฐาน ร่วมกับผนังก่ออิฐฉาบปูนเรียบแสดงรูปลักษณะทรงกล่องสี่เหลี่ยมเรียบ เช่นเดียวกับอาคารพลับพลาไชย แต่มีการใช้คิบบางตั้งร่วมกับแผงบังแดดอลูมิเนียมทางนอนเป็นหน้าฉากซ้อนทับไว้อีกชั้นหนึ่งให้รูปลักษณะที่ดูทันสมัยขึ้น สำหรับอาคารศูนย์การเรียนรู้ นั้น ส่วนหนึ่งเป็นระบบเสาคานเช่นเดียวกัน อีกส่วนหนึ่งเป็นหลังคาช่วงพาดกว้างด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง เกิดรูปแบบเฉพาะของหลังคาลอยเด่นตัดกับผนังกระจกที่หุ้มตัวอาคารไว้ทั้งหมด ในกรณีนี้รูปลักษณะจึงถูกขับเคลื่อนด้วยวัสดุ โครงสร้าง และเทคโนโลยีอย่างชัดเจน

2) **รูปลักษณะกับจิตวิญญาณของยุคสมัย** อาคารทั้งสามหลังต่างได้รับอิทธิพลทางรูปแบบสถาปัตยกรรมในยุคโมเดิร์นที่แสดงออกผ่านความเรียบง่าย เน้นประโยชน์ใช้สอย สัจจะของโครงสร้างและวัสดุ ซึ่งมีอยู่ในรูปทรงสถาปัตยกรรมทั้งสามกรณี แต่เลือกที่จะแสดงออกตามจุดประสงค์ที่ต่างกัน ได้แก่ ศาลาเฉลิมกรุงใช้ความเรียบง่ายเพื่อสื่อถึงความ “สมัย” อาคารศูนย์การเรียนรู้ สื่อถึงความทันสมัยและก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการเงินของประเทศด้วยการแสดงสัจจะของโครงสร้างและวัสดุ สำหรับอาคารพลับพลาไชยที่มุ่งเชิงพาณิชย์จึงเลือกเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นเหตุผลให้แก่รูปทรงและองค์ประกอบ

3. ที่ว่าง

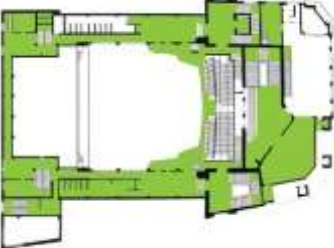

1) **ที่ว่างกับลักษณะการใช้งาน** อาคารทั้งสามหลังต่างมีคุณสมบัติข้อนี้ แม้มีบ้างที่อาจไม่ตรงตามวัตถุประสงค์แรกเริ่ม แต่เป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อวัตถุประสงค์ใหม่ซึ่งก็สามารถใช้งานได้คืออยู่ คือกรณีของอาคารศูนย์การเรียนรู้

2) **ที่ว่างกับความต้องการทางจิตใจ** อาคารทั้งสามหลังมีที่ว่างที่สร้างความพึงใจได้ไม่ยิ่งหย่อนกัน สำหรับศาลาเฉลิมกรุง และอาคารศูนย์การเรียนรู้ โดยที่ศาลาเฉลิมกรุงสามารถสร้างความประทับใจจากการใช้งานโรงมหรสพที่โอ้อ่าหรรษาและมีจุดสนใจภายในตัวเอง ขณะที่อาคารศูนย์การเรียนรู้ มีทิวทัศน์ของแม่น้ำเจ้าพระยาในมุมมองกว้างเป็นส่วนหนึ่งของที่ว่าง แต่สำหรับอาคารพลับพลาไชยนอกจากความสะดวกในการใช้งานแล้วอาจจะหย่อนเรื่องทิวทัศน์กว่าเนื่องจากมีแผงบังแดดมาบดบังเกือบทั้งหมดของรูปด้านอาคาร

สรุปโดยภาพรวม รูปทรงสถาปัตยกรรมของอาคารทั้งสามกรณีศึกษา มีลักษณะความพอประมาณในระดับที่ใกล้เคียงกัน ดังผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 2, 3 และ 4 โดยการสรุปเป็นค่าเฉลี่ย ได้แก่ ศาลาเฉลิมกรุง 3.31 อาคารศูนย์การเรียนรู้ 3.38 และอาคารพลับพลาไชย 2.94 ซึ่งต่างอยู่ในช่วงระดับคะแนนความพอประมาณ “มาก” จากระดับคะแนน

เต็ม 4 ซึ่งหมายถึง องค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทที่พิจารณาอย่างพอเหมาะพอดี และมีเหตุผลเป็นอย่างดี และก่อให้เกิดลักษณะที่ดีแก่รูปทรงสถาปัตยกรรมโดยภาพรวมได้อย่างใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 2: แสดงการวิเคราะห์ความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรมอาคารศาลาเฉลิมกรุง

อาคารศาลาเฉลิมกรุง						
  		 <p>มีที่นั่งบน ศาลาเฉลิมกรุง</p> <p>มีที่นั่งล่าง ศาลาเฉลิมกรุง</p>			 <p>N</p> <p>□ พื้นที่ใช้สอย ■ พื้นที่สีเขียว</p>	
ปัจจัยกำหนดรูปทรงสถาปัตยกรรม	ปัจจัยย่อย	การวิเคราะห์	ส่วนประกอบรูปทรง			
			4	3	2	1
เชิงพื้นที่ (Space)			มวล (mass)			
• สภาพแวดล้อมของอาคาร	- ขนาด	- ใกล้เคียงอาคารรอบข้าง - ทอนขนาดด้วยความสูงลดหลั่น ยุบ-ยื่น		●		
	- สัดส่วน	- รูปทรงแนวราบ บางส่วนเน้นเป็นแนวตั้ง		●		
	- ระยะเว้นว่าง	- มีพื้นที่โล่งกว้าง เปิดมุมมองจากสี่แยก	●			
• ปัจจัยแวดล้อมของที่ตั้ง	- ลักษณะภูมิภาค/ท้องถื่น	- ชานพระนคร ย่านพาณิชย์กรรม สังคมเมือง		●		
	- ภูมิประเทศ	- อาคารบนที่ราบ ติดทางสัญจรหลัก		●		
	- ภูมิอากาศ	- หลังคาซ้อน ไม่มีชายคา ยุบเข้าเป็นช่องเปิด		●		
	- ปริมาณแสง/ร่มเงา	- เปิดช่องเปิดขนาดใหญ่ด้านหน้าทางทิศเหนือ	●			
เชิงเวลา (Time)			รูปลักษณ์ (façade)			
• วัสดุ	- คุณสมบัติเฉพาะ/ศักยภาพ	- ทึบ หนาหนัก ใช้กับระบบเสา-คานาได้		●		
	- ระบบโครงสร้าง	- เสา-คานา และช่วงพาดกว้าง-ทรงกล่อง		●		
	- วิธีการก่อสร้าง/เทคโนโลยี	- คอนกรีตพื้นฐาน ก่ออิฐฉาบปูนเรียบ-กล่องเรียบ		●		
	- ลักษณะการใช้งานอาคาร	- อาคารสาธารณะ โรงมหรสพ-เรียบนึ่ง			●	
• จิตวิญญาณแห่งยุคสมัย	- สมัยนิยม/คุณค่านิยม	- แบบสมัยใหม่ของไทย-ทันสมัย+ประเพณี - ตกแตงน้อย	●			
เชิงคน (People)			ที่ว่าง (space)			
• ลักษณะการใช้งาน	- หน้าที่ใช้สอย	- ใช้งานได้ดี ครอบคลุมประกอบ	●			
	- วัตถุประสงค์	- ตรงตามวัตถุประสงค์		●		
• ความต้องการทางจิตใจ	- ความพึงใจ	- สะดวก น่าประทับใจ	●			
	- ความหมาย/คุณค่า	- ความเป็นสมัยใหม่ “ศรีสง่าแก่พระนคร” - ไทยร่วมสมัย/ไทยสมัยใหม่ - สถาบันกษัตริย์	●			
ค่าเฉลี่ย = 3.31			24	27	2	0

ตารางที่ 3: แสดงการวิเคราะห์ความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรมอาคารศูนย์การเรียนรู้ธนาคารแห่งประเทศไทย

อาคารศูนย์การเรียนรู้ธนาคารแห่งประเทศไทย						
						
ปัจจัยกำหนดรูปทรงสถาปัตยกรรม	ปัจจัยย่อย	การวิเคราะห์	ส่วนประกอบรูปทรง			
			4	3	2	1
เชิงพื้นที่ (Space)			มวล (mass)			
• สภาพแวดล้อมของอาคาร	- ขนาด	- ค่อนข้างใหญ่กว่าอาคารโดยรอบ - ทอนขนาดด้วยการแยกมวล และการซ้ำ		•		
	- สัดส่วน	- รูปทรงแนวราบ ลดหล่น แคบ-สูง กว้าง-เตี้ย		•		
	- ระยะเว้นว่าง	- มุมมองเปิดสู่แม่น้ำ - ทิ้งระยะห่างจากถนน สะพาน และชุมชน	•			
• ปัจจัยแวดล้อมของที่ตั้ง	- ลักษณะภูมิภาค/ท้องถิ่น	- ริมแม่น้ำ ชุมชนเมืองหนาแน่น		•		
	- ภูมิประเทศ	- อาคารบนที่ราบ ริมแม่น้ำ		•		
	- ภูมิอากาศ	- หลังคาขนาดใหญ่ ชายคายื่นยาว โปร่ง โล่ง	•			
	- ปริมาณแสง/ร่มเงา	- เปิดรับแสงเต็มความสูงอาคาร- แสงทิศตะวันตก			•	
เชิงเวลา (Time)			รูปลักษณ์ (façade)			
• วัสดุ	- คุณสมบัติเฉพาะ/ศักยภาพ	- แข็งแรง ทำพาดช่วงกว้างได้	•			
	- ระบบโครงสร้าง	- เสาคาน ช่วงพาดกว้างคานวี (V) - ทรงกล่อง จังหวะซ้ำเท่ากัน	•			
	- วิธีการก่อสร้าง/เทคโนโลยี	- คอนกรีตชั้นสูง ผันกระจก-กล่องโปร่ง/กล่องทึบ	•			
	- ลักษณะการใช้งานอาคาร	- การพิมพ์และสำนักงาน/การเรียนรู้- สอดคล้อง		•		
• จิตวิญญาณแห่งยุคสมัย	- สมัยนิยม/คุณค่านิยม	- สมัยใหม่ (Modern) - ความงามจากโครงสร้าง วัสดุ	•			
เชิงคน (People)			ที่ว่าง (space)			
• ลักษณะการใช้งาน	- หน้าที่ใช้สอย	- ใช้งานได้ดี ครอบคลุม		•		
	- วัตถุประสงค์	- ตรงวัตถุประสงค์ และปรับเปลี่ยนได้		•		
• ความต้องการทางจิตใจ	- ความพึงใจ	- สะดวก โปร่งโล่ง ทิศนิยมภาพแม่น้ำ	•			
	- ความหมาย/คุณค่า	- ความน่าเชื่อถือ ความมั่นคง - อัตลักษณ์และหน้าที่ของ ธปท. ภายใน-สาธารณะ		•		
ค่าเฉลี่ย = 3.38			28	24	2	0

ระดับความพอประมาณ (พอเหมาะ พอดี มีเหตุผล): 4 = มากที่สุด 3 = มาก 2 = ปานกลาง 1 = น้อย

ตารางที่ 4: แสดงการวิเคราะห์ความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรมอาคารพลับพลายไชย

อาคารพลับพลายไชย						
ปัจจัยกำหนดรูปทรงสถาปัตยกรรม	ปัจจัยย่อย	การวิเคราะห์	ส่วนประกอบรูปทรง			
			4	3	2	1
เชิงพื้นที่ (Space)			มวล (mass)			
• สภาพแวดล้อมของอาคาร	- ขนาด	- ค่อนข้างใหญ่ - ทอนขนาดด้วยอาคารแยกหลัง ความสูงลดหลั่น		●		
	- สัดส่วน	- รูปทรงแนวราบ		●		
	- ระยะเว้นว่าง	- เปิดพื้นที่ลานโล่งด้านหน้า	●			
• ปัจจัยแวดล้อมของที่ตั้ง	- ลักษณะภูมิภาค/ท้องถิ่น	- ย่านธุรกิจ ชุมชนเมืองหนาแน่น		●		
	- ภูมิประเทศ	- อาคารบนที่ราบ		●		
	- ภูมิอากาศ	- หลังคาซ้อน ชายคายื่นยาว มีแผงบังแดด		●		
	- ปริมาณแสง	- รับแสงมากทางทิศใต้ ตะวันออก ตะวันตก			●	
เชิงเวลา (Time)			รูปลักษณ์ (façade)			
• วัสดุ	- คุณสมบัติเฉพาะ/ศักยภาพ	- แข็งแรง ใช้กับระบบเสา-คานาได้		●		
	- ระบบโครงสร้าง	- เสา-คานา--ทรงกล่อง		●		
	- วิธีการก่อสร้าง/เทคโนโลยี	- คอนกรีตพื้นฐาน ก่ออิฐฉาบเรียบ--ช่องเปิดกว้าง		●		
	- ลักษณะการใช้งานอาคาร	- สอดคล้อง		●		
• จิตวิญญาณแห่งยุคสมัย	- สมัยนิยม/คุณค่านิยม	- ทันสมัย ตกแตงน้อย เน้นหน้าที่ใช้สอยและเหตุผล		●		
เชิงคน (People)			ที่ว่าง (space)			
• ลักษณะการใช้งาน	- หน้าที่ใช้สอย	- ใช้งานได้ดี ครอบคลุมประกอบ ยืดหยุ่น		●		
	- วัตถุประสงค์	- ตรงวัตถุประสงค์		●		
• ความต้องการทางจิตใจ	- ความพึงใจ	- สะดวก สบาย		●		
	- ความหมาย/คุณค่า	- ความน่าเชื่อถือ ความทันสมัย			●	
ค่าเฉลี่ย = 2.94			4	39	4	0

ระดับความพอประมาณ (พอเหมาะ พอดี มีเหตุผล): 4 = มากที่สุด 3 = มาก 2 = ปานกลาง 1 = น้อย

5. การอภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย จึงกล่าวได้ว่าความพอประมาณเป็นคุณลักษณะเชิงคุณภาพอย่างหนึ่งที่สามารถมีอยู่ในรูปทรงสถาปัตยกรรมซึ่งส่งผลดีต่อคุณภาพของรูปทรงตลอดจนงานสถาปัตยกรรมได้ อภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ดังนี้

1. ลักษณะความพอประมาณ ในรูปทรงสถาปัตยกรรมสามารถอธิบายได้ผ่านคุณลักษณะร่วมของความพอประมาณ คือ เป็นความพอเหมาะ ความพอดี และความมีเหตุผลขององค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรมอันมี มวล รูปลักษณ์ และที่ว่างที่สอดคล้องกับบริบททางสถาปัตยกรรมตั้งแต่ระดับกลางๆ ขึ้นไป คือระดับที่ยอมรับได้ หรือระดับที่ไม่ก่อให้เกิดลักษณะที่ไม่ดี ซึ่งความพอเหมาะ ความพอดี และความมีเหตุผลนี้เองเป็นเครื่องกำกับลักษณะของความพอประมาณไว้ กล่าวคือ หากมีความไม่พอเหมาะ ความไม่พอดี หรือความไม่มีเหตุผลเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมไม่ใช่ลักษณะความพอประมาณซึ่งมีนัยของทั้งความน้อยเกินไป หรือความมากเกินไปตามความหมายเดิมอยู่ด้วยเสมอ

2. โดยปัจจัยที่มีผลต่อความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรมขึ้นอยู่กับความสอดคล้องขององค์ประกอบรูปทรงสถาปัตยกรรมกับบริบททางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งความสอดคล้องดังกล่าวมีตัวชี้วัดได้แก่ความพอเหมาะ ความพอดี และความมีเหตุผล ดังนั้นความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรมจึงต้องถึงพร้อมด้วยความพอเหมาะ ความพอดี และความมีเหตุผลของมวล รูปลักษณ์ และที่ว่าง กับบริบททางสถาปัตยกรรมตลอดจนเงื่อนไขต่างๆ ที่มีแนวโน้มสู่ความสมบูรณ์

3. วิธีการวิเคราะห์ หรือประเมินความพอประมาณของรูปทรงสถาปัตยกรรมที่พัฒนาขึ้นในการศึกษานี้เป็นการใช้หัวข้อเกณฑ์การประเมิน (rubrics) ในการพิจารณาความสอดคล้องของมวล รูปลักษณ์ และที่ว่างกับบริบททางสถาปัตยกรรม และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยมีระดับคะแนนเป็นระดับของความพอเหมาะ ความพอดี และความมีเหตุผล ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถใช้ประเมินคุณภาพของรูปทรงและงานสถาปัตยกรรมได้ และในทางกลับกันก็สามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการพิจารณาในกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมได้ด้วย

5.2 สรุปและข้อเสนอแนะ

ความพอประมาณเป็นคุณลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างกันของสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ซึ่งไม่อาจเกิดขึ้นอย่างเป็นเอกเทศ จำเป็นต้องมีสิ่งเทียบหรือเงื่อนไขร่วมด้วยเสมอ มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ 1) ความพอเหมาะ คือความเข้ากันได้ ความสอดคล้องต้องกันทั้งเชิงเวลาคือสถานการณ์ และเชิงกายภาพคือสถานที่ 2) ความพอดี คือ มีปริมาณหรือขนาดที่เพียงพอและถูกต้องตรงตำแหน่งและเวลา และ 3) ความมีเหตุผล คือข้อพิจารณาให้แก่การมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของสิ่งใด ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทั้งทางกายภาพและจิตใจตามความจำเป็นหรือหน้าที่ใช้สอย ความพอประมาณเป็นคุณลักษณะที่มีนัยทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ ในเชิงคุณภาพนั้นมีช่วงการพิจารณาเริ่มต้นตั้งแต่ระดับกลาง ๆ อันเป็นระดับพอใช้หรือยอมรับได้ขึ้นไปและมีแนวโน้มมุ่งไปสู่ความสมบูรณ์พร้อม ซึ่งไม่ใช่แค่พอมี แค่พอใช้ได้ หรือแค่กลาง ๆ ตามความเข้าใจอย่างทั่วไป แต่ในเชิงปริมาณกลับมีนัยของขีดขั้นอยู่ที่ความสมบูรณ์พร้อมหรือความ “พอเหมาะ พอดี และมีเหตุผล” นั้นเอง เพราะเมื่อมีมากจน “เกินไป” ก็จะกลับเป็นความไม่พอประมาณไปเสียไม่ต่างกับการมีน้อยจนเกินไปจึงเป็นความ “พอดี” อย่างที่สุด โดยมี “เหตุผล” เป็นเครื่องกำกับให้แก่การพิจารณาเทียบกับบริบท คือความ “พอเหมาะ” อันเป็นสิ่งที่ต้องตามกาลเทศะ

ผลการศึกษาครั้งนี้ก่อให้เกิดความเข้าใจเบื้องต้นอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นต่อคุณลักษณะความพอประมาณในรูปทรงสถาปัตยกรรม และด้วยวิธีการวิเคราะห์ที่พัฒนาขึ้นนี้ทำให้เห็นได้ว่าความพอประมาณแท้จริงแล้วมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนไปตามพลวัตของบริบทและเงื่อนไขที่นำมาพิจารณา ซึ่งขณะที่เล็งผลไปที่คุณภาพของสถาปัตยกรรมอย่างเคร่งครัดแต่ก็เปิดโอกาสแก่ความเป็นไปได้ของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่จะเกิดขึ้นด้วย ดังนั้นการประเมินหรือข้อพิจารณาเพื่อการออกแบบสถาปัตยกรรมสามารถนำเกณฑ์ความพอประมาณนี้ไปใช้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของบริบทต่าง ๆ ได้ตามสถานการณ์ ซึ่งในการศึกษานี้ไม่ได้นำมาเป็นข้อพิจารณา เช่น บริบททางเศรษฐกิจ

บรรณานุกรม

- ต้นข้าว ปาณินท์. (2553). **คนและความคิดทางสถาปัตยกรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.
- ต้นข้าว ปาณินท์. (2560). **เปิดโลกแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจการเงินของไทย, The New Chapter. BOT พระสยาม MAGAZINE**, ฉ.6/2560 พฤศจิกายน-ธันวาคม. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต. (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.
- สมชาติ จิงสิริอารักษ์. (2553). **สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยาม สมัยรัชกาลที่ 4 - พ.ศ. 2480**. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ - Sufficiency Economy and the New Theory**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- Marcus Vitruvius Pollio. (1960). **The Ten Books on Architecture**. Translated by Morris Hicky Morgan. New York: Dover Publications.
- Nikhil Sanghvi. (2017). *“Context in Architecture”*. **International Journal on Emerging Technologies** 8 (1): 76-79.
- Paul Rudolph. (1956). **The Six Determinants of Architectural Form**. *Architectural Record*, October.
- Schulz, C. N. (1988). **Architecture: Meaning and Place: Selected Essays**. Electa/Rizzoli, New York.
- Wotton, Sir Henry (1624). **The Elements of Architecture**; reproduced (c. 1897). Springfield, Mass: F. A. Basstte Company.